

მეფუტკრეობა

თაფლის წარმოებისა და ფუტკრის
ოჯახების მოვლის
ტექნოლოგიური რუქა

ავტორი პაპავა

დაბლობსა და მაღლობში ფუტკრის ოჯახების განვითარებისა და დალიანობის ვადებზე სხვადასხვა ფაქტორები ახდენს გავლენას, მათ შორის აღსანიშნავია კლიმატურ პირობები, რაც თავის მხრივ დამოკიდებულია ადგილის მდებარეობაზე (ზღვის დონიდან სიმაღლე და ა.შ). ცნობილია, რომ დაბლობსა და მთას შორის ფუტკრის ოჯახების განვითარებაში დაახლოებით 2-3 კვირიანი სხვაობა შეინიშნება. თუმცა მეფუტკრის მიერ ჩასატარებელი სამუშაოების კალენდარული ვადები მაინც პირობითია და მეფუტკრისგან ფუტკრის ოჯახებსა და ბუნებაზე მუდმივ დაკვირვებასა და ანალიზს მოითხოვს.

წარმოდგენლი გეგმა მეფუტკრისთვის ვერ იქნება მუსტი გზამკვლევი, თუმცა ის აშომწურავად აღწერს საფუტკრეში ჩასატარებელი სამუშაოებისა და ფუტკრის ოჯახის ბიოლოგიური თავისებურებების საკვანძო მნიშვნელობის საკითხებს.

იანვარი

ფეტკრის ოჯახი ზამთრის მოსვენების (გუნდი) მდგომარეობაშია, საკვებს ნაკლებად მოიხმარს. გარემო ტემპერატურა დასავლეთ საქართველოში ძირითადად -10 - +13 °C შორის მერყეობს. თბილ დღეებში შესაძლოა ფეტკრის ოჯახმა გამოფრენა გააკეთოს და ნაწლავები ფეკალური მასისგან გაინთავისუფლოს, რაც დადებით მოვლენად მიიჩნევა.

იანვრის თვეში ჩასახანებელი ღონისძიებები:

- ყურადღება მისაქცევი ფუტკრის ოჯახის ხმაურზე, თუ ფუტკარი სკის კედლებზე მიკაკუნებისას უცხად ახმაურდება და უცხად წყნარდება, შვებილია ჩავთვალთ რომ ზამთრობა მიმდინარეობს კარგად, თუ მოგვესმა გაბრძნებული ხმაური ეს მინიშნებს იმას რომ ოჯახს რაღაც აწუხებს;
- ყურადღება მისაქცევი ფუტკრის ოჯახში ძღწევის შეჭრაზე;
- თუ საკვების ნაკლებობა ოჯახში აუცილებელია საკვების მიწოდება კანდის სახით.
- უნდა მოხდეს დაკვირვება სკაში ნოზემატოზის ან/და მსგავს ნიშნებზე, ასეთის არსებობის შემთხვევაში საჭიროა მკურნალობა, ჩარჩოებისა და სკის შეცვლა, დეზინფექცია და სიროფში გახსნილი პრეპარატების მიწოდება (ნოზემატი, ფუმაგილინი, სულფადიმეზინი, ნოზემატოლი, მწარე წინაპის ნაყენი და ა.შ.)

თეაჩვადი

ამ თვეში ჩვენთან ბუნებაში იწყება ცვლილებები (გაზაფხულის მოახლოება) და ეს თვე აღსანიშნავია ხშირი გარემოს ტემპერატურული მერყეობით, ფუტკრები ამ თვეში ძალიან მგრძობიარე ხდებიან გარემოს ტემპერატურული რყევების მიმართ, ოჯახი თითქოს იღვიძებს, გრძობს გაზაფხულის მოახლოებას, დედა იწყებს კვერცხდებას (თუ უკვე დაწყებული არ აქვს), ფუტკარი ზრდის საკვების მოხმარებას, სჭირდება მეტი ჟანგბადი და საკვები ოჯახს. გამოჩნდება პირველი ყვავილები, ყველა მეფუტკრე ვალდებულია გაუმჯობესოს თავლოვნების ბაზა საფუტკრის ირგვლივ სხვადასხვა თავლოვანი მცენარეების დარგვით.

თეაჩვადის თვეში ჩასასრიაბელი ღონისძიებები:

- საფუტკრეს ათვალიერებს ყოველ კვირაში ერთხელ ამინდის შესაბამისად;
- საჭიროებისას აწვდის ფუტკარს დამატებით საკვებს კანდის სახით ან სიროპით;
- ამონმებს სკის ვენტილაციას, ასუფთავებს საფრენებს;
- სასურველია ოჯახებს მივანდოლოთ ზღვის მარილი ან კობალტი სიროპში გარემული;
- აკვირდება ოჯახებს ხომ არაა ნოზემატოზის შემთხვევები, გამოვლენის შემთხვევაში მკურნალობს და ახდენს ჩარჩობის შეცვლა-დებინფექციას;
- აბრძოლებს ბრძოლას მღრნელების წინააღმდეგ.

ბანსი

მაღალმთიანეთში თოვლი იწყებს დნობას, დაბლობში ტემპერატურა გამოირჩევა მერყეობს, დღისით ტემპერატურა მაღლა იწევს, ღამით კი ეცემა. ამ დროს გადამთრებული ფუტკრების უმრავლესობა ცვდება და კვდება, სკაში რჩება შემოდგომისა და ახალი სეზონის ბარტყობის ფუტკარი. ფუტკრის ოჯახების უმრავლესობას ბარტყი ჰყავთ, სკაში მოქმედება საგრძნობლად აქტიურდება, ყვავილობას იწყებს ზოგიერთი მცენარეები (ტირიფი, შინდი და სხვ.), ხდება საგაზაფხულო გამოფრენა და ფუტკარი ეზიდება ყვავილის მტვერს.

ბანსის თვეში ჩასატანავალი ღონისძიებები:

- აუსცილებელია მოხდეს თითოეული სკის შემოწმება - როგორ გადაიტანა გამთარი ოჯახებმა, ხომ არ შეიძინევა საკვების ნაკლებობა, აუსცილებლობის შემთხვევაში საკვების მიცემა სიროფის სახით ან გამაღივინებელი კვების დანყება;
- ვაკვირდებით, ხომ არაა რომელიმე ოჯახში დედის კრობლემა, თუ პრობლემაა სათადარიგო დედას მივუსვამთ, ან ვცდილობთ გამოყვანას მაგალი ბარტყის არსებობის შემთხვევაში;
- ვაკვირდებით ხომ არაა ვაროატოზის შემთხვევები (მაგალი ბარტყის გადახსნა და ა.შ.), ვახდენთ სკის დამუშავებას ვაროატოზის საწინააღმდეგო პრეპარატებით; (ფლუპალინატის და ეთეროვანი ნივთიერებების შემცველი პრეპარატებით)
- ვიწყებთ ყველა ოჯახის ცილოვანი საკვებით მომარაგებას;
- სიროფის მიცემით ვააქტიურებთ ფუტკრის ოჯახებს და ძლიერი ოჯახები იწყებენ ცვილის გამოყოფას, ვაკვირდებით გარემოს ტემპერატურის პროგნოზს და თუ ყინვები არაა მოსალოდნელი ნელ-ნელა ვიწყებთ ბუდის გაფართოებას ასაშენებელი ფიჭების ჩამატებით, (თავიდან ერთი ცალი ასაშენებლით და ოჯახის სიძლიერისადა მიხედვით ნელ-ნელა ვზრდით ასაშენებლების რაოდენობას)

აკრილი

დღისით საკმაოდ თბილა, მაგრამ ღამით ზოგჯერ შეიძლება მოხდეს ტემპერატურის ვარდნა, ამ თვეში მასობრივად იწყებს ყვავილოვანი მცენარეები აყვავებას, ამ დროს ფუტკრის ოჯახში მთლიანად შეცვლილია შარშანდელი მოზამთრე ფუტკრის თაობა ახალი თაობით, ფუტკარი აქტიურად აშენებს ფიჭებს, აგროვებს ნექტარს და ყვავილის მტვერს. აპრილის ბოლოს კოლხეთის დაბლობზე ბოლო წლებია აკაცია იწყებს ადრე ყვავილობას და სასურველია ამ პერიოდს ფუტკრის ოჯახები ძლიერად შეხვდნენ, არ შეიქმნას სანაყრე მდგომარეობა, რომლის კონტროლი შეგვიძლია ბუდის გაფართოებით.

აკრილის თვეში ჩასატარებელი ღონისძიებები:

- ამ პერიოდში აუცილებელია ზედმეტი ჩარჩობის მოშორება ან ბუდის განვადება (უვარგისი, შავი, დეფორმირებული ჩარჩობის ამოტანა და ცვილად გადადნობა);
- ყურადღების მიქცევა ამინდის პროგნოზზე რომ ღამით ტემპერატურის ვარდნისას არ მოხდეს მატლის, ფუმფულის ნაყინვა (მოვასდინოთ დათბუნება);
- ოჯახების შემოწმება დედების კვერცხმდებლობაზე, უვარგისი დედების დროულად შეცვლა უკეთესი დედებით;
- ყურადღების მიქცევა ვაროატოზზე, ასკოფეროზზე და აკარაკიტოზზე, გამოვლენის შემთხვევაში შესაბამისი პრეპარატებით დამუშავება;
- ბუდის გაფართოება ახალი ასაშენებელი ფიჭების ჩამატებით ამინდის შესაბამისად.

ბაისი

თბილი ამინდებია როგორც დღისით ასევე ღამით, ამ დროს ჩვენთან ხდება მთავარი ღალის მომცემი მცენარეების აყვავილება, ფუტკარს უჩნდება მიდრეკილება ყრისადმი, ოჯახებში სწრაფად მატულობს მუშა ფუტკრების რაოდენობა

ბაისის თვეში ჩასატანადი ღონისძიებები:

- რემულარულად ყოველ 3-5 დღეში აუცილებელი ხდება ოჯახებში ჩახედვა და ბუდის გაფართობება, მორეაქტიური კორპუსისა თუ საკუჭნაოების დადგმა;
- უნდა მოვასდინოთ ნაყრიანობის მიმართ მიდრეკილი ოჯახების გადართვა თაფლის შეგროვებაზე, ნაყრიანობის აცილებით ვზრდით ოჯახების თაფლკროდუქტიულობას, რაც უნდა მოხდეს ბუდის გაფართობით ახალი ასაშენებელი ფიჭების დამატებით, ჰანიმენის ბადის დახმარებით და ა.შ.;
- დაუშვებელია (თუ განსაკუთრებული აუცილებლობა არაა) რაიმე პრეპარატის გამოყენება საფუტკრეში რათა არ მოხდეს თაფლის დანაგვიანება ქიმიური ნივთიერებებით;
- ვინცაბთ მზადებას თაფლის დანურვისათვის

ივნისი

სითბოთა, მცენარეები აქტიური ყვავილობის ფაზაშია, ფუტკარი მთლიანად გადა-
რთულია ნექტრის შეგროვებაზე, მეფუტკრე ემზადება თაფლის დაწურვისათვის და
მთა-ბარობისათვის.

ივნისის თვეში ჩასატარებელი ღონისძიებები:

- აუსცილებელია 3-5 დღეში ოჯახების შემოწმება;
- ყოველდღიური დაკვირვება ნექტრის შემოტანაზე საკონტროლო სკის მე-
შვეობით;
- გადაბეჭდილი ჩარჩოების ამოტანა და დანურვა;
- დაწურვის შემდგომ ვაროატოზის სანიტააღმდგომ პრეპარატით ფუტკრის
ოჯახების დამუშავება; (ფლუვინატის, ეთეროვანი გითების შემცველი პრე-
პარატებით)
- ღაღის დასთავრების შემდეგ ძველი დედეების შეცვლა ახალი დედეებით;
- მთა-ბარობისათვის ფუტკრის ოჯახების მომზადება;
- ახალი ოჯახების შექმნა ხელოვნური გაყოფის გზით;
- დედეების გამოყვანა და ა.შ.

ივლისი

ბარში კოლხეთის დაბლობზე ყვავილობას იწყებს ძიძო და სხვა მინდვრის ყვავილები, მთაში კი წაბლის შემდეგ ცაცხვი და ალპური ყვავილები. უკვე თაკარა სიცხეებიც აჭერს და ფუტკარს უჭირს +33°C ზევით ნექტარზე მუშაობა.

ივლისის თვეში ჩასატარებელი ღონისძიებები:

- ❑ მთაში ყურადღებას ვაქცევთ ფუტკრის მუშაობას ღალაზე, საკონტროლო სკის მიმხრობით
- ❑ ვემზადებით დანურვისათვის
- ❑ ვაკვირდებით ოჯახებს სხვადასხვა დაავადებებზე (ამერიკული და ევროპული სიდამპლე) და საჭიროების შემთხვევაში ვმკურნალობთ;
- ❑ ვემზადებით დანურვის შემდგომ ფუტკრის ოჯახების ბარში ტრანსკორტირებისათვის;
- ❑ ფიჭავს ვასუფთავებინებთ(ვამშრალავინებთ) ფუტკარს;
- ❑ ვამცირებთ ბუდეს

აგვისტო

გამოირჩევა ცხელი ამინდებით, დალიანობა ძალიან შემცირებულია, ამ დროს სიცხეების გამო ფუტკარი გარეთ საფრენებს ეკიდება და ჩარჩოები რჩება მეთვალყურეობის გარეშე რასაც კარგად იყენებს სანთლის ჩრჩილის პეპელა და ცდილობს კვერცხების დადებას ფიჭვებში, რომლიდანაც გამოჩევილი მატლები ანადგურებენ ფიჭას, სუსტი ოჯახები ან ახალ შექმნილი ნუკლეუსები ვერ ერევიან და გაქცევით შველიან თავს, მეფუტკრესგან დიდი ყურადღებაა საჭირო რომ ჩრჩილი არ მოერიოს საფუტკრეს ან არ გაგრცვლდეს ქურდობა. ამ დროისათვის ფუტკრის ოჯახები სუსტდება, დედა ამცირებს კვერცხდებას, მაისს-ივნისში დაბადებული ფუტკრები ცვდებიან და ილუპებიან, ივლისში დაბადებული ფუტკრები ზამთრამდე ვერ გაძლებენ, ოჯახი ზამთარს მხოლოდ აგვისტო-სექტემბერში დაბადებული ფუტკრების ხარჯზე გადაიტანს, რომლებსაც გაზაფხულზე გამოსული ბარტყი შეცვლით უკვე, მეფუტკრე უნდა მოემზადოს ამ პერიოდისათვის ოჯახების გასაძლიერებლად და კოლხეთის დაბლობზე ოქრონკეპლას ყვავილობისათვის.

აგვისტოს თვეში ჩასატარებელი ღონისძიებები:

- ვენევიტ მზადებას შემოდგომის ოქრონკეპლას ყვავილობისათვის;
- ვინყვებთ გამაღიზიანებელ კვებას რომ ფუტკარმა მარაგი საზამთროდ შეაკლას და დედამ კვერცხდებას მოუმატოს;
- ვათვალიერებთ ოჯახებს რომ არ გამოგვეპაროს ჩრჩილის მავნე ქმედება;
- კონტროლს ვახდენთ დაავადებების გავრცელებაზე;
- საჭიროების შემთხვევაში ფუტკარს ვამუშავებთ დაავადების საწინააღმდეგო პრეპარატებით;
- მშრალ ფიჭვებს ვინახავთ ჩრჩილისათვის მიუწვდომლად ან ვამუშავებთ ჩრჩილის მატლების საწინააღმდეგო პრეპარატებით;
- გამონუნებულ ფიჭვებს გადავადნობთ ცვილად;
- ამ დროს ძალიან საშიშია ქურდობა. ცალკე უნდა გადავიყვანოთ სუსტი ოჯახები და შევამციროთ საფრენები;

საქსეზი

ოქროწყველა 20 სექტემბრისათვის აყვავდება, შემოდგომა - სოფლებში ხალხი ემზადება ჭირნახულის ასაღებად, ღამით საკმაოდ გრილა, ფუტკარი ეზიდება ხილის ტკბილ წვენს, ყვავილობას იწყებს სურო და ფუტკარი ტყიან ადგილებში სუროზე გადაერთვება, ფუტკარი გრძნობს ზამთრის მოახლოებას და თაფლი გადააქვს ზამთრისათვის სკის ჩარჩოების ზედა ნაწილში, პროპოლისით ავსებს ხვრელებს და საფრენების ნაწილს.

ავვისტო თვეში ჩასატარებელი ღონისძიებები:

- სანამ ოქროწყველა აყვავდება ვახდენთ ოჯახების გამაღვივებელ კვებას და ზამთრისათვის მარაგების შევსებას;
- ოქროწყველას ყვავილობისას თუ თემპერატურა არ დავარდა და წვიმებმა არ შეგვიშალა ხელი შეიძლება კიდევ ვიფიქროთ 1-2 ჩარჩოს ამენებაზე და ვეცადოთ რომ დედამ ეს ჩარჩოები კვარცხით შეავსოს, ორი ჩარჩო გამოსული ბარძყი კი ნებისმიერი ფუტკრის ოჯახისათვის დიდი ფუფუნებაა;
- ვემზადებით ფუტკრის ოჯახების დაზამთრებისათვის.

ოქსობანი

უკვე ცივა, ოქროწვეპლა ყვავილობას აგრძელებს, ცივი წვიმებია, არაა გამორიცხული თვის ბოლოსათვის წამოთოვოს კიდევ, ხეებს ფოთლები ცვივა. ფუტკარს გუნდი შექმნილი აქვს, როგორც კი დათბება გუნდი იშლება და თბილ ამინდებში ფუტკარი გარეთ დაფრინავს რომ გაზარდოს ზამთრის საკვების მარაგი თუნდაც მცირედით, რაც უფრო გვიან შეიკვრება გუნდი მით უფრო უკეთესად გადაიტანენ ზამთარს.

ავისტოს თვეში ჩასატანადელი ღონისძიებები:

- აუსცილებელია ამ დროს სკიდან ამოვიტანეთ ზედმეტი ჩარჩოები, საკვებად დავუბოვოთ თაფლის მარაგი 8-12 კგ 6-8 ჩარჩოზე ფუტკარზე;
- დავწუროთ ოქროწვეპლას თაფლი სანამ დაკრისტალდება;
- უბარტყობის პერიოდში დავაპუშავოთ ფუტკრის ოჯახები ვარობათოვზე; (ფლუვინატის, ამიტრაბას ან თიმოლის შემცველი პრეპარატებით)
- შევამჭიდროვოთ ბუდე;
- შევამციროთ საფრენები;
- მივიღოთ ღონისძიებები მღრნელების წინააღმდეგ;
- სუსტი ოჯახები გავაერთიანოთ;
- გავამზადოთ ფუტკარი დაზამთრებისათვის და მოვანყოთ სავენტილაციო ხვრელები ისე რომ სკაში ნუსტი არ დაგროვდეს ზამთრის განმავლობაში.

ნოემბერი

ტემპერატურა დაბალია მაგრამ კოლხეთის დაბლობზე სუბტროპიკულ ზონაში დროდადრო დათბება ხოლმე და ფუტკრის ნაწილი როგორც კი გარემოს ტემპერატურა +13°C გადასცდება მაშინვე გარეთ გამოფრინდება და ცდილობს იპოვოს აქა-იქ შემორჩენილი ოქრონკველას ყვავილი, ფუტკარი გუნდშია.

ნოემბრის თვეში ჩასატარებელი ღონისძიებები:

- ყურადღება მისამცემი მღრნელებზე;
- დრო და დრო თბილ ამინდში გადავხსნათ თავი სკაბს და შვავმონემოთ ნესტი ხომ არ დაგროვდა სკაბში;

დეკემბერი

ცივა, მაგრამ ისევ სუბტროპიკული ჰავის გამო დრო და დრო დღისით დათბება, ამ დროს კოლხეთის დაბლობზე აყვავდება იაპონური მუშმულა, რომელიც პროვოცირებას უკეთებს ფუტკარს და თბილ დეკემბრის დღეებში ფუტკარი მუშაობს ამ ყვავილზე, ეზიდება ნექტარს და ჭეოს..., ვფიქრობ ეს არც ისე ცუდია ვინაიდან ფუტკრი ნაწილი გამოფრენის დროს ითავისუფლებს შიგთავსს ფეკალიებისაგან, მაგრამ ფუტკრის რაღაც ნაწილს მაინც უსტრებს სუსხიანი ქარი და ნაწილი იღუპება, ასევე ხდება ფუტკრის ცვეთა.

დეკემბრის თვეში ჩასატანებელი ღონისძიებები:

- ❑ ვაკვირდებით სკაბს მღრნელებზე;
- ❑ ვამონებთ ვენტილაციას.

სამშენობის ცხრილი

თვე	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XI
ხილვა	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
მღრნელებთან ბრძოლა	X	X	X								X	X
კვება (საპროექტის და მიხედვით)	Xს	Xს	Xს	Xს	Xს	Xს	Xს	Xს	Xს	Xს		
დაავადებებზე კონტროლი	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
ვენტილაცია	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
დედების კონტროლი			X	X	X	X	X	X	X	X		
ტემპერატურის და ტენიანობის კონტროლი	X	X	X							X	X	X
ბუდის გაფართოება			X	X	X	X						
თაფლის წურვა					X	X	X	X		X		
მთა-ბარობა						X		X				
მკურნალობა ვარაუდობზე			Xს			X				X		
გამაღიზიანებელი კვება		X	X	X				X	X			
დედების გამოყვანა			X	X	X	X	X	X				
ამანათ-ნაყრების შექმნა				X	X	X	X					
რქმზე მუშაობა				X	X	X	X	X				
ბუდის შემჭიდროვება, დათბუნება		X								X	X	
კონტროლი ცვილის ჩრჩილზე							X	X	X			
თაფლქვანი მრავალწლიანი ნერგების დარგვა		X	X	X							X	X

წიგნი გამოიცა ევროკავშირის „სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის“ (ENPARD), ავსტრიის განვითარების სააგენტოსა (ADA) და ქეას (CARE) ერთობლივი მონაწილეობით. წიგნის შინაარსი არის მხოლოდ ავტორების პასუხისმგებლობა და არ წარმოადგენს ევროკავშირის, ავსტრიის განვითარების სააგენტოსა და ქეას კომიციას.

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
ENPARD: სოფლისა და სოფლის მეურნეობის
განვითარების ხელშეწყობა

 AUSTRIAN
DEVELOPMENT
AGENCY

კოორდინატორი

გოდერძი გოდერძიშვილი

შემდგენელი

აფქსენტი შაპავა

დიზაინი და დაკაბადონება

დიმიტრი მოდრეკელიძე

თბილისი
2017 წელი